

PLEBEUSZ (41) *sb m*

plebeusz (27), **plebeus** (12), **plebejusz** (2), [**plebejus**]; *plebeus GrabPospR*; *plebejusz OrzRozm, SarnStat*; *plebeusz* : *plebeus BielKron* (14:8), *HistRzym* (13:3).

Oba e jasne.

sg N plebeusz (13). ◇ *G plebeusza* (1). ◇ *D plebeuszowi* (2). ◇ *A plebeusza* (3). ◇ *pl N plebeuszowie* (3). ◇ *G plebeusz(o)w* (6). ◇ *D plebeusz(o)m* (1). ◇ *A plebeusze* (2). ◇ *I plebeuszmi* (1). ◇ *L plebejuszach* (1). ◇ (*lat.*) *pl N plebei* (6). ◇ *A plebeos* (1). ◇ *V plebei* (1).

Sł stp brak, Cn: plebejusz, Linde XVIII w.: plebeusz.

1. Człowiek niskiego stanu; *homo ignobilis a. ex familia ignobili, humili a. ignobili a. infimo a. obscuro loco a. inter agros et armenta a. obscure natus, nullis maioribus a. obscuris parentibus ortus, obscurus, plebs, plebeius, popularis, quem nemo propter ignobilitatem nominat, unus de plebe a. e multis a. e populo a. e vulgo Cn [plebeius – ku pospolstwu należący Mącz 303c; nieszlachcic, plebejusz; pospolity człowiek, jeden z pospolstwa, plebejusz – plebeius Cn]* (25) :

a. W starożytnym Rzymie: wolny obywatel nie należący do warstwy uprzywilejowanej (patrycjatu) i nie korzystający w związku z tym z pełni praw cywilnych i politycznych (22) : [*Romulus*] Ludzi zółcie przebrakowanie wczynił s pośpolstwá/ co zacnieyſze z rodziáu y vrodziwſze y godnieyſze/ wczynił fláchetne/ y odłączył od proſtych/ á ktorzy byli proſtego niſkiego narodu y vbogiego/ zwano takie Plebei *BielKron* 99; Plebeos/ to ieſt proſty lud/ od tych vřzędow wyzwolił [*Romulus*]/ ábowiem ci muſzą pługiem/ dobytkiem/ rzemieſłem/ żywnoſci ſobie nábywác *BielKron* 99; [*Romulus do miast, ktore zdobywał*] poſłał s Plebeuſzow wiele ludu/ ktorzy tám ſiali/ oráli/ winnice ſpráwiáli/ y ine roboty czynili *BielKron* 99v; Agrypá Ráyćá poſeł wyſtąpił/ mowił do nich przez przypowieſć: Mężowie Plebei/ poſłaniſmy od Senatu do was *BielKron* 108, 99 [2 r.], 103v, 105v, 107 [2 r.], 108v (13).

W połączeniu szeregowym (1): Podobálá ſie rzecz Brutowá wſzytkim/ Trybunom/ Kuryatom/ Pátricyom/ Plebeuſzom/ Senatowi/ y innym *BielKron* 104v.

W przeciwstawieniach: »patrycjusz (3), patronat, rajca ... plebeusz« (5): [*Romulus*] dał wołác iáwnie/ áby ſobie Plebeuſowie wybieráli wolno Pátrony s Pátricyow/ [...] áby go Pátronat bronił/ miłował/ iáko ociec ſyná/ á Plebeuſz áby go ſłuchał iáko páná/ á ſzánował iáko oycá. *BielKron* 99; [*Brutus mowił*] áby [...] nie baczono ná perſonę ani krewnoſci/ ieſli waſna álbo niſka/ ieſli bogáta álbo vboga/ ieſli Ráyćá álbo Plebeuſz/ żadnego právem nie minác. *BielKron* 105, 103, 119, 119v.

Szereg: »senat takież (i) plebeusze (a. plebei)« (3): Cirpiał Senat Rzymſki takież Plebei okrućieńſtwo Tárquiniuſowo *BielKron* 104, 103v, 105. [Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.]

b. W Rzeczypospolitej: człowiek nie należący do stanu szlacheckiego, mieszczanin albo chłop (3) : Prává Duchownego Kſięgi wtore o Plebeiufzach. *SarnStat* 179 żp; [na wyprawę wojenną przyłóżyć ſię mają] Náwet y wſzyſcy plebei tak mieyſkiego iáko y robotnego ſtanu. *GrabPospR* L2v.

[W połączeniu szeregowym: Ma Plebeius/ rzemieſniczek/ kmiotek/ chálupkę/ liepionkę ſwą: Ma Zwierzchnoſć/ zamki/ páłace/ pokoie pyſzne. *ArtHom* Cv.]

W przeciwstawieniach: »plebejusz ... szlachcic, [ślachta, zwierzchność]« (1): wy [Hozjusza i Kromera] zá plebeiuſze maćie/ á ia ieſtem Okſzyc/ y Szláchcic Polſki *OrzRozm* Q; [śláchtá w tey mierze broni *Plebeiuſow* odſtępujących powſzechności. *WerReguła* 17; *ArtHom* Cv].

[Szereg: »prostacy i plebejusowie«: Proſtacy bowiem y *plebeiuſowie* nie ták ſnádnie od wiáry Powſzechney odſtępuią *WerReguła* 16.]

2. *n-pers* Imię rycerza (16) : był też tá m niektóry walecznik imieniem Plebeus/ który záyŕzał Tyrowi *HistRzym* 78; Potym [...] Plebeusz vbrawſzy ſie ráno w zbroię/ ſtał v brony *HistRzym* 80, 79v [2 r.], 80 [3 r.], 80v [3 r.], 81, 81v [3 r.], 83v, 84.

Synonimy: 1. *prostak*, »prosty człowiek«.

MC